

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ*

Small State Interventionism: Qatar and UAE's Libya Intervention

İbrahim KÜMEK**

Öz

Küçük devletler olarak çeşitli sınırlılıklara ve zafiyetlere sahip olan Katar ve BAE geleneksel küçük devlet dış ve güvenlik politika davranışlarının ötesinde, 2011 sonrasında belirli ülkelerde askeri müdahalelerde bulunmuş, bu devletlerin içişlerine karışmış ve isyancı gruplara desteklerde bulunmuşlardır. Her iki ülkede gerçekleşen lider değişimleri, muazzam sermaye birikimi, büyük devlet koruması ve bölgesel güç dengesinin bozulması neticesinde bu tarz bir politikaya yöneldiklerini iddia eden bu makalede; Katar ve BAE'nin küçük devlet literatüründe istisnai olarak değerlendirilebilecek müdahaleci politikalarının nedenleri, 2011 sonrasında Libya'ya yönelik müdahaleleri üzerinden incelenerek, bu davranış biçiminin küçük devlet literatüründeki özgünlüğü ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Askeri Müdahale, BAE, Katar, Küçük Devlet, Libya.

Abstract

Qatar and the UAE, which have various limitations and weaknesses as small states, have undergone military interventions in certain countries after 2011, interfered in the internal affairs of these states and provided support to the rebel groups. In this article, which claims that they have turned to such a policy as a result of leader changes in both countries, enormous capital accumulation, great state protection and disruption of regional power balance; the reasons for the interventionist policies of Qatar and UAE, which can be evaluated exceptionally in the small state literature, will be examined through their interventions towards Libya after 2011, and the originality of this behavior in the small state literature will be revealed.

Keywords: Military Intervention, UAE, Qatar, Small State, Libya.

* **Makale Geliş Tarihi:** 07.07.2020 **Yayına Kabul Tarihi:** 25.11.2020

** Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, e-posta: ibrahimkumek123@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2096-159X.

GİRİŞ

Ortadoğu bölgesi yıllar boyunca bölgesel anlaşmazlıklara, nüfuz mücadelelerine, ayaklanmalara, istikrarsızlıklara, iç savaşlara etnik ve mezhepsel bölünmelere, ideolojik mücadelelere ve lider değişimlerine sahne olmuştur. Bu gelişmeler, bölgede güç dengesinin bozulmasına ve bölge devletleri arasındaki dostluk ve düşmanlık kalıplarının değişimine yol açmıştır. Söz konusu değişim, son zamanlarda gerek Körfez ülkeleri ve İsrail arasında gerekse Körfez bölgesindeki diğer devletler arasında görülebilmektedir. Bölgesel bir güvenlik kompleksi olarak değerlendirilen Ortadoğu'nun, bir alt bölgesini oluşturan Basra Körfezi alt-kompleksinde, çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalan küçük Körfez ülkeleri içinde özellikle Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), bölge çapında giderek daha aktif ve müdahaleci bir dış politikaya yönelmişlerdir. Küçük devletlerin dış politikalarında istisnai olan bu davranış biçiminin bu iki ülke özelinde incelenmesi, küçük devletler hakkında yapılan çalışmalar literatürüne katkı sağlayacaktır.

Katar ve BAE'nin müdahaleci dış politikaya yönelimi, küçük devletler bağlamında alışılmadık bir davranış biçimidir. Literatürde küçük devletlerin dengeleme veya peşine takılma stratejileri izlediği görüşünün aksine, Katar ve BAE örneğinde küçük devletlerin dış politika davranışlarının karmaşıklaştığı gözlemlenmektedir. Bölgesel ittifaklar ve büyük devletlerle yapılan ikili ittifaklar yoluyla güvenliklerini sağlayan ve belli bir ölçüde özerkliklerini elde eden Katar ve BAE'nin bölgedeki güvenlik meselelerine karşı askeri müdahaleleri ve diğer devletlerin içişlerine karışmaları, literatürde küçük devletlerin davranışlarına dair kuramsal tartışmaların önünü açmıştır. Bu makale, Katar ve BAE örneğinde söz konusu davranış biçimine neden olan faktörleri tespit etmeyi ve bunun küçük devlet dış politikası literatüründeki orijinalliğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu amaçla her iki devletin de askeri müdahalede buldukları Libya örneğini

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

ele alarak, küçük devletler olmalarına rağmen neden askeri müdahalede buldukları incelenmektedir.

Bu makalede, Katar ve BAE'nin lider değişimleri, muazzam sermaye birikimi, büyük devlet koruması ve bölgesel güç dengesinin bozulması gibi faktörler neticesinde yöneldikleri politika irdelenmekte; Libya müdahalesinin bu devletlerin bölgede nüfuz elde etmeye ve bölgesel birer aktör olmaya dönük bir girişimi olduğu iddia edilmektedir. Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümünde her iki ülke, küçük devletlerin genel dış politikası ve güvenlik politikaları incelenecektir. İkinci bölümde müdahaleci politikaya neden olan faktörler ayrı ayrı değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde her iki devletin 2011 sonrasında Libya'ya yönelik müdahaleci politikaları ele alınacaktır. Sonuç bölümünde ise makalenin temel bulguları ortaya konulacaktır.

KÜÇÜK DEVLETLER OLARAK KATAR VE BAE

Uluslararası toplumda sayıca çoğunluğu oluşturmalarına rağmen küçük devletler hakkında yapılmış çalışmalar görece azdır. Küçük devletler konulu çalışmalar, II. Dünya Savaşı ertesinde sömürgelerin bağımsızlığı ve Bağlantısızlık Hareketi'nin ortaya çıkışıyla başlamış olmakla birlikte, esasında Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle yaygınlaşmıştır. Genellikle Avrupa'daki küçük devletler çalışma konusu olsa da son zamanlarda dünyanın çeşitli bölgelerinde yer alan küçük devletler üzerine çalışmalar yapılmaya da başlanmıştır.¹

Katar ve BAE, 1971 yılında bağımsızlıklarını kazanan iki devlettir. Ancak 1990'ların sonuna kadar pek ilgi görmemişlerdir. Literatürde daha ziyade Basra Körfezi güvenlik meseleleri, Körfez savaşları, petro-politik

¹ Jean Marc Rickli-Khalid S. Almezaini, "Theories of Small States' Foreign and Security Policies and The Gulf States", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., *The Small Gulf States: Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s. 9.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

rekabet ve Irak, İran ve Suudi Arabistan arasındaki güç mücadeleleri çalışılmıştır. Son on yılda küçük Körfez ülkelerinin yükselişi ve bölgesel siyasette görünür olmalarıyla birlikte bu ülkeler üzerine çalışmalar yoğunlaşmıştır. Literatürde Katar ve BAE'nin politikalarının küçük devlet yaklaşımı çerçevesinde ele alındığı birkaç çalışma mevcuttur.²

Küçük devlet çalışmalarında genellikle küçüklüğün ne olduğu ve nasıl tanımlanacağı üzerine tartışmalar mevcuttur. Küçüklüğü niceliksel anlamda tanımlayanlar nüfus, yüzölçümü, Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) ve askeri güç kıstaslarını temel alırken; niteliksel anlamda tanımlayanlar güç ve etki boyutuna dikkat çekerler. Algısal olarak tanımlayanlar ise bir devletin kendisini nasıl algıladığı ve diğer devletler tarafından nasıl algılandığı üzerine yoğunlaşırlar. Son zamanlarda araştırmacılar devletlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi suretiyle ilişkisel bir yaklaşımın gerekliliğini öne sürmektedirler.³ Bu çalışmada küçük devletler, diğer devletlerle karşılaştırıldığında küçük bir nüfusa ve yüzölçümüne, düşük bir GSMH ve askeri kapasiteye sahip olan, küresel ve bölgesel düzeyde güç dengesini değiştirmek ve etkilemekten aciz olan, sınırlı güç kapasitesine sahip devletler olarak tanımlanmaktadır. Katar ve BAE

2 Bkz. Khalid S. Almezaini, *The UAE and Foreign Policy: Foreign Aid, Identities and Interests*, Routledge, Abingdon, UK 2012; Mehran Kamrava, *Qatar: Small State, Big Politics*, Cornell University Press, New York 2013; Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, *The Small Gulf States: Foreign and Security Policies Before and After the Arab Spring*, Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., Routledge, New York 2017. Bu konuda Türkçe akademik literatürde yapılmış en kapsamlı çalışma için bkz. İbrahim Kümek, "Küçük Devlet Yaklaşımı Çerçevesinde Basra Körfezi Emirliklerinin Dış Politika ve Güvenlik Davranışları (Kuveyt, Bahreyn, Katar, BAE, Umman)", Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2020.

3 Nicola Smith vd., "Size Matters: Small States and International Studies", *International Studies Perspectives*, 6(3), 2005, s. 395-397; Raimo Värynen, "On the Definition and Measurement of Small Power Status", *Cooperation and Conflict*, 6(2), 1971, s. 92-97; Maurice A. East, "Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models", *World Politics*, 25(4), July 1973, s. 557; Pertti Joenniemi, "From Small to Smart: Reflections on the Concept of Small States", *Irish Studies in International Affairs*, 9, 1998, s. 62; Baldur Thorhallsson, "The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives", *Journal of European Integration*, 28(1), May 2006, s. 9; Baldur Thorhallsson, "Studying Small States: A Review", *Small States & Territories*, 1(1), 2018, s. 19; Olav F. Knudsen, "Small States, Latent and Extant: Towards A General Perspective", *Journal of International Relations and Development*, 5(2), 2002, s. 184-185. Iver B. Neumann-Sieglinde Gsthöhl, "Introduction: Lilliputians in Gulliver's World", Christine Ingebritsen vd., ed., *Small States in International Relations*, University of Washington Press, Seattle 2006, s. 7-8.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

özelinde bakıldığında, iki ülke de niceliksel ve niteliksel anlamda bölge ve dünya devletleri açısından küçüklük kıstaslarına uymaktadırlar. (bkz. Tablo 1)

Nüfus açısından Katar ve BAE, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri arasında sırasıyla 17. ve 11. sırada yer alırken; Global Firepower verilerine göre, 2020 yılında 500.000 üstü nüfusa sahip 138 ülke arasında 128. ve 86. sırada yer almaktadırlar.⁴ Yüzölçümü bakımından dünya ölçeğinde Katar 164., BAE ise 116. sırada yer almaktadır.⁵ Dünya GSMH'sinin (2020) %0,2'sini Katar, %0,5'ini BAE oluşturmaktadır.⁶ Askeri güç açısından Global Firepower'ın 2020 yılı değerlendirmesinde Katar 90., BAE ise 45. sırada yer almaktadır.⁷ Güç kapasitesi ve etki açısından kendi kendilerini koruyamamaları, büyük devletlerin güvenlik garantilerine bağımlı olmaları, yeterli ve nitelikli personele sahip olmamaları nedeniyle Katar ve BAE'nin küçük devletler oldukları söylenebilir.

Tablo 1: Katar ve BAE'nin Küçüklük Kriterleri Bağlamında Değerleri⁸

Kriter/Ülke	Katar	BAE
Nüfus (2018)	2,781.68	9,630.96
Yerli Nüfus Oranı (2017)	%14	%11
Yüzölçümü	11.586 km ²	83.600 km ²
GSMH (2019)	183,466.21	421,142.27
Aktif Asker Sayısı (2019)	12.000	64.000
Savunma Bütçesi (milyar dolar, 2020)	6.000	22.755

4 "Population Total", *The World Bank*, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> (Erişim Tarihi: 04.03.2020); "Total Population by Country (2020)", *Global Firepower*, <https://www.globalfirepower.com/totalpopulation-by-country.asp> (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

5 "Yüzölçümlerine Göre Ülkeler Listesi", *Wikipedia*, https://ipfs.io/ipns/tr.wikipediaonipfs.org/wiki/Y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCmlerine_g%C3%B6re_%C3%BClkeler.html, (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

6 "GDP (Current US\$)", *The World Bank*, <https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.mktpp.cd>, (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

7 "2020 Military Strength Ranking", *Global Firepower*, <https://www.globalfirepower.com/countrieslisting.asp>, (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

8 Bkz. 4.,5.,6. ve 7. dipnotlar.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Küçük devletler üzerine çalışan akademisyenlerin bazıları, dünyanın farklı bölgelerinde yer alan küçük ülkelerin politikaları hakkında vaka incelemesi yapmayı tercih ederken; bazıları davranış kalıpları üzerine genel bir teori arayışı içerisinde olmuşlardır. Bu çerçevede küçük devletlere özgü belirli davranış kalıpları tespit etmişlerdir. Buna göre küçük devletler; a) uluslararası meselelerde sınırlı etki sahibidirler, b) sert güç unsurları yerine ekonomik, diplomatik ve kültürel güç unsurlarına ağırlık verirler, c) uluslararası hukuku, değerleri ve normları savunurlar, d) genellikle yakın çevresine yönelik sınırlı ilişkiler geliştirirler, e) uluslararası örgütler ve kurumlara üye olarak çok taraflılığı savunurlar, f) tarafsız ve bağlantısız bir dış politika izlerler, g) çatışmalar ve istikrarsızlıklardan kaçınırlar, h) büyük devletlerle yakın ilişkiler geliştirerek onlardan güvenlik garantileri almaya çalışırlar, ı) başka devletlerle birlikte güvenlikleri için savunma ittifakı kurarlar, i) riskten korunma (*hedging*) ve barınak (*shelter*) gibi çeşitli stratejiler izlerler.⁹ Katar ve BAE'nin bağımsızlıkları sonrası dış ve güvenlik politikaları incelendiğinde, bu davranış kalıplarına büyük ölçüde uydukları gözlemlenmektedir. Ancak özellikle 2000'li yılların başından beri bu iki küçük devletin geleneksel davranış kalıplarının ötesinde bölgesel meselelere dâhil oldukları ve aktif politikalar sergiledikleri gözlemlenmektedir.

Literatürde küçük devletlerin nüfuz (*influence*) ve özerklik (*autonomy*) arasında bir güvenlik ikilemine sahip oldukları yaygın olarak savunulmaktadır. Özerkliği önceleyen küçük devletlerin tarafsız ve savunmacı bir dış politikaya yönelecekleri; nüfuza ağırlık veren devletlerin ise dengeleme (*balancing*) veya peşine takılma (*bandwagoning*) stratejileri ile güvenliklerini sağlayacakları belirtilmiştir. Çeşitli zafiyetlere sahip küçük devletlerin güç ve kapasite eksikliği nedeniyle hem özerklik hem de nüfuzu birlikte kullanamadıkları; bunun büyük ve orta büyüklükteki devletlerin

9 Jeanne A.K. Hey, "Introducing Small State Foreign Policy", Jeanne A.K. Hey, ed., *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, Lynne Rienner Publishers, Boulder 2003, s. 5; Christos Kassimeris, "The Foreign Policy of Small Powers", *International Politics*, 46(1), 2009, s. 96; Živilė Marija Vaicekauskaitė, "Security Strategies of Small States in a Changing World", *Journal on Baltic Security*, 3(2), 2017, s. 14.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

stratejileri olduğu iddia edilmiştir.¹⁰ Ancak Katar ve BAE son on yılda müdahaleci ve saldırgan politikalarıyla bu varsayımlara meydan okuyan bir özellik sergilemişlerdir. Bu, her iki ülkenin de küçük devlet sınırlılıklarının ötesine geçerek bölgesel politikada etkili birer aktör olma hedefiyle bağlantılıdır. Bu noktada, Katar ve BAE'nin müdahaleci politikalarının küçük devlet literaründe ele alınması, yeni ve zengin kuramsal tartışmalara öncülük edecektir.

KATAR VE BAE'NİN MÜDAHALECI POLİTİKASINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Katar ve BAE'nin küçük devlet dış politika davranışlarında istisnai olarak değerlendirilebilecek müdahaleci politikalara yönelerek bölgesel siyaset arenasında aktif oyuncu olmalarına yol açan temel faktörler yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde meydana gelen değişikliklerin birbiriyle paralellik arz etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu değişimlerden herhangi biri ele alındığında, tek başına küçük bir devletin dış politikasını dönüştürmesi için yeterli olmadığı görülmektedir. Söz konusu değişimlerin, Katar ve BAE'nin dış politikaları örneğinde ele alındığında aynı dönemde gerçekleştiği göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla her iki ülkenin bu tarz bir politikaya yönelmesinin konjonktürel olduğu söylenebilir.

Ülke düzeyinde, liderlik değişimleri ve 2000'li yıllarda artan hidrokarbon fiyatlarının neden olduğu ekonomik büyüme ve geniş sermaye birikimi, küçük devletler olarak Katar ve BAE'nin radikal bir dış politika yönelimine yol açmıştır. Bölgesel düzeyde, ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgali ve 2011 Arap ayaklanmaları güç dengesinde değişimleri beraberinde getirmiştir. Bölgede geleneksel güç odakları olarak görülen Irak, Mısır, Suriye ve Libya'nın güç dengesinde zayıflamaları neticesinde oluşan boşluğu fırsat

10 Emma Soubrier, "Evolving Foreign and Security Policies: A Comparative Study of Qatar and the United Arab Emirates", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., *The Small Gulf States: Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s.125; Rickli-Almezaini, a.g.m., s. 12.

olarak gören Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri yükselişe geçmiştir. Katar ve BAE bu süreçte savunma harcamaları ve silah tedarikleriyle iddialı bir politikaya yönelmiş ve müdahaleler için askeri birikime sahip olmuşlardır.¹¹ ABD'nin her iki ülkede ve genel olarak Körfez'deki askeri mevcudiyeti onların aktif bir politika sergilemelerini kolaylaştırmaktadır.

Ulusal güvenliklerinin korunacağından emin olan küçük devletlerin müdahaleci politikaya yönelebilecekleri söylenebilir. Müdahaleci politikaların, güvenlik garantileri sağlayan büyük devletlerin çıkarlarıyla uyumlu, onların rızasının olmaması ve/veya karşı çıkmaması durumunda gerçekleşebileceği Katar ve BAE örneğinde gözlemlenmiştir. Bu bölümde Katar ve BAE'nin müdahaleci politikaya yönelmelerinde etkili olan söz konusu faktörler ayrı ayrı değerlendirilerek, küçük devletlerin olası bir müdahaleci davranış biçiminin temel parametreleri ortaya konacaktır.

LİDER DEĞİŞİMLERİ

Katar ve BAE'nin müdahaleci politikaya yönelmesinde öncelikle karar vericilerin algıları ve rejimlerin yapısı dikkate alınmalıdır. Zira devlet yapısının kişiselleştirilmiş ve patrimonyal biçimde yönetildiği Katar ve BAE'de karar verme mekanizmalarında liderler belirleyici rol oynamaktadır. Liderlerin perspektiflerini ve kişiliklerini kurumsal olarak yansıtacak şekilde otoriter devlet yapısına sahip olan Körfez monarşilerinde, liderler devlet politikasını hızlı ve radikal biçimde değiştirme gücüne ve yetkisine sahiptir. Onların manevra özgürlüğünü aile kararları haricinde kısıtlayabilecek bir mekanizma yoktur. İktidar, ne güçlü ve bağımsız yasama organları ne de sivil toplum ve bağımsız kuruluşlar tarafından kontrol edilmektedir. Her iki ülkede liderler, sadece kurumların yerini almamış; aynı zamanda birer

11 Karen E. Young, *The Emerging Interventionists of the GCC*, LSE Middle East Centre Paper Series/02, December 2013, s. 5-10; Lina Khatib, "Qatar's Foreign Policy: The Limits of Pragmatism", *International Affairs*, 89(2), 2013, s. 421; Hussein Ibish, "The UAE's Evolving National Security Strategy", *The Arab Gulf States Institute in Washington, Issue Paper #4*, April 6, 2017, https://agsiw.org/wp-content/uploads/2017/04/UAE-Security_ONLINE.pdf, (Erişim Tarihi: 16.03.2020), s. 4.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

kurum haline gelmişlerdir. Bu nedenle lider değişimleri iç ve/veya dış politika davranışlarında radikal değişikliklere yol açabilmektedir.¹² Bu alt başlıkta, Katar ve BAE'nin müdahaleci politikaya yönelmesindeki temel parametrelerden birinin lider değişimleri olduğu anlatılacaktır.

1995 yılında Katar'da Şeyh Hamad'ın, babası Şeyh Halife'yi kansız bir saray darbesiyle devirmesi sonrası iktidara gelmesi, dış politikanın dönüşümünde önemli bir kilometre taşı olarak görülebilir. Emir, kişisel tercihleri ve vizyonu doğrultusunda Katar'ın dünya siyasi haritasında konumlanmasında önemli rol oynamıştır. Katar'ın küçük bir devlet olarak kapasitesinin üzerinde etkinlik göstermesinde belirleyici pozisyonda bulunmuştur. İktidara geldikten sonra ülkenin bölgesel ve uluslararası profili giderek yükselmiştir. Şeyh Hamad'ın, gençliğinde İngiltere'ye ilk yaptığı seyahat sırasında bir havalimanı görevlisinin pasaportunu gördükten sonra, "öyle bir ülke mi var?" diye sorması muhtemelen vizyonunu şekillendirmesinde etkili olmuştur. Nitekim emir iktidarı süresince, Katar'ın tüm dünyada görünür bir ülke olmasına yönelik 'ulus markalaşması' (*nation-branding*) stratejileri izlemiştir.¹³

Şeyh Hamad, Katar'da güçlü devlet kurumları oluşturmuş, iç işlerinde sosyal uyumu ve merkezi otoriteyi korumayı sağlayacak bir refah rejimi oluşturmuştur. Dış politikada ise aktif, pragmatik ve özerk bir davranış sergilemiştir. 1996 yılının Şubat ayında BAE, Suudi Arabistan ve Bahreyn destekli bir darbe teşebbüsüne maruz kalan Şeyh Hamad, rekabet halindeki bölgesel güçler ve ittifaklar arasında bir denge kurmaya

12 Soubrier, *a.g.m.*, s. 127-128, s. 131; John Willoughby, "Segmented Feminization and the Decline of Neopatriarchy in GCC Countries of the Persian Gulf", *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, 28(1), 2008, s. 184; David B. Roberts, "Qatar and the UAE: Exploring Divergent Responses to the Arab Spring", *Middle East Journal*, 71(4), Autumn 2017, s. 550; Khatib, *a.g.m.*, s. 418; Bernd Kaussler, "Tracing Qatar's Foreign Policy Trajectory and Its Impact on Regional Security", *Arab Center for Research and Policy Studies*, September 2015, s. 9.

13 John E. Peterson, "The Nature of Succession in the Gulf", *The Middle East Journal*, 55(4), Autumn 2001, s. 581; Khatib, *a.g.m.*, s. 418; Soubrier, *a.g.m.*, s. 131; Babak Mohammadzadeh, "Status and Foreign Policy Change in Small States: Qatar's Emergence in Perspective", *The International Spectator*, 52(2), 2017, s. 26; Kumek, *a.g.t.*, s. 76-78.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

yönelerek daha bağımsız bir dış politika sürecine girmiştir. Katar'ın zengin doğalgaz rezervlerini kullanarak güç elde etmesi ve bölgesel bir aktöre dönüşmesi vizyonunu, Başbakan ve Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim ile tasarlayarak uygulamaya koymuşlardır. Söz konusu politikalar 2013'te iktidara gelen Şeyh Temim döneminde de sürdürülmüştür.¹⁴

BAE'de Abu Dabi'nin yöneticisi olan en-Nehayan ailesinde yoğunlaşmış iktidar yapısı, yeni nesil lider değişimleri sonrasında ulusal güvenlik kararları ve dış politika tercihlerinde derin etkiler yaratmıştır.¹⁵ 2004 yılında Abu Dabi'de Halife bin Zayid'in ve 2006 yılında Dubai'de Muhammed bin Raşid el-Maktum'un yeni nesil liderler olarak iktidara gelmeleri, BAE'de banka, ticaret, turizm ve enerji sektörlerinde büyük yatırımların gerçekleşmesini beraberinde getirmiştir.¹⁶ Ancak 2008 yılındaki küresel ekonomik kriz sonrasında Abu Dabi emirliğinin BAE'de güç merkezi olarak kontrolünü sağlamlaştırması ve 2010 sonrasında BAE Veliht Prensi Muhammed bin Zayid'in karar alma mekanizmalarında ön plana çıkmasıyla BAE'nin müdahaleci bir politikaya yöneldiği görülmektedir. BAE'de güvenlik, savunma ve ulusal petrol şirketine dair bakanlık ve hükümet kuruluşları Veliht Prens'in kontrolünde yeniden düzenlenmektedir.¹⁷

BAE'nin müdahaleci bir dış politika davranışına yönelmesinde Veliht Prens Muhammed bin Zayid'in kilit bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Veliht Prens, ekonomi politikalarının yanı sıra dış politika ve güvenlik

14 Mohammed Nuruzzaman, "Qatar and the Arab Spring: Down the Foreign Policy Slope", *Contemporary Arab Affairs*, 8(2), 2015, s. 226; Young, *a.g.m.*, s.15; Anoushiravan Ehteshami, "GCC Foreign Policy: From the Iran-Iraq War to the Arab Awakening", *The New Politics of Intervention of Gulf Arab States*, Middle East Centre, Collected Papers, 1, April 2015, s. 16; Roberts, *Qatar and the UAE...*, *a.g.m.*, s. 561; Sultan Barakat, *Qatari Mediation: Between Ambition and Achievement*, Brookings Doha Center, Analysis Paper, Number 12, November 2014, s. 7-13; Kristian Coates Ulrichsen, *Qatar and the Arab Spring, Policy Drivers and Regional Implications*, Carnegie Endowment for International Peace, September 2014, <https://carnegieendowment.org/2014/09/24/qatar-and-arab-spring-policy-drivers-and-regional-implications-pub-56723>, (Erişim Tarihi: 14.03.2020), s. 4.

15 Ibish, *a.g.m.*, s.10.

16 Young, *a.g.m.*, s. 8; Christopher Davidson, *The United Arab Emirates: A Study in Survival*, Lynne Rienner, London 2005, s. 101-102.

17 Karen E. Young, *The Interventionist Turn in Gulf States' Foreign Policies*, Arab Gulf States Institute in Washington, Issue Paper #4, June 1, 2016, https://agsiw.org/wp-content/uploads/2016/06/Young_Interventionist_ONLINE.pdf, (Erişim Tarihi: 15.03.2020), s. 9.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

meselerine de yönelerek kurumsal yapıyı kontrolü altına almayı ve ülkeyi bölgesel bir aktör olarak öne çıkarmayı hedeflemektedir.¹⁸ Prens'in fiili liderliğinde BAE'nin küçük bir devlet olarak kuvvet kullanma konusunda kararlı olduğu ve bölgesel sorunlara dâhil olma bağlamında küçük devlet dış politika genel davranış kalıplarına meydan okuyucu bir nitelik gösterdiği görülmektedir. Dubai Emiri Muhammed bin Raşid, ticaret ve turizm odaklı bir politika önceliğine sahipken; Velihaht Prens, güvenlik odaklı bir politikaya eğilim göstermiştir. Prens'in tercihi, yükselen İslamcı gruplara yönelik güvenikleştirme siyasetine de yansımıştır. Bu noktada yüksek düzeyde silah alımları ve savunma bütçesi, Velihaht Prens'in karar alma mekanizmalarında artan rolüne işaret etmektedir.¹⁹

MUAZZAM SERMAYE BİRİKİMİ

Katar ve BAE, mevcut konumları itibariyle zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarına sahip ülkelerdir. İki ülkenin de temel bütçe gelirleri hidrokarbon kaynaklardan sağlanmaktadır. Örneğin, 2016 yılında Katar ve BAE'nin mali gelirinin sırasıyla %80,3'ü ve %63,5'i hidrokarbon kazançlarından oluşmuştur.²⁰ Küresel petrol ve doğalgaz piyasasındaki fiyat eğilimleri her iki ülkenin GSMH'lerini artırmakta veya azaltmaktadır. Çalışmamızın odağı bağlamında incelediğimizde, 2002-2014 yılları arasında petrol ve doğalgaz fiyatlarının artış gösterdiğini gözlemlemekteyiz.²¹ Örneğin petrol fiyatları 2002 yılında varil başına 22 dolarken; Temmuz 2008 tarihinde

18 Roberts, *Qatar and the UAE...*, a.g.m., s. 556; Ayrıca bkz. Christopher M. Davidson, "After Shaikh Zayed: The Politics of Succession in Abu Dhabi and the UAE", *Middle East Policy*, 13(1), Spring 2006, s. 42-59; Rory Miller-Harry Verhoeven, "Overcoming Smallness: Qatar, the United Arab Emirates and Strategic Realignment in the Gulf", *International Politics*, 2019, s. 14-15.

19 Roberts, *Qatar and the UAE...*, a.g.m., s. 545-559.

20 Akademisyenler Katar ve BAE'yi tek bir emtia üzerinden gelir elde ederek, bunun toplumda dağıtılması yoluyla meşruiyetlerini sağlamalarından ötürü "rantiyer devletler" olarak tanımlamaktadır. Bkz. Crystal A. Ennis, "Reading Entrepreneurial Power in Small Gulf States: Qatar and the UAE", *International Journal*, 73(4), 2018, s. 574.

21 Toby Matthiesen, "Conservative Monarchies in a Transforming Region", Valeria Talbot, ed., *The Rising Gulf the New Ambitions of the Gulf Monarchies*, ISPI, 2015, s. 13.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

145 dolara yükselmiştir.²² Bu noktada Katar ve BAE'nin küçük devletler olmalarına rağmen müdahaleci politikalara yönelmesinde etkili olan bir başka etkenin, 2000'li yıllarda hidrokarbon kaynaklarından elde ettikleri gelirlerin ciddi bir artış gösterdiği söylenebilir. Zira iki ülke de elde ettikleri geniş sermaye birikimini bir güç unsuruna dönüştürebilmiş ve bölgesel meselelerde bir kaldıraç olarak kullanmışlardır. Bu motivasyonla bölgesel ve uluslararası meselelerde öne çıkma konusunda irade göstermişlerdir. Söz konusu sermaye birikimi, yumuşak güç olarak kullanılmasının yanı sıra müdahaleci politikalar için de kaynak işlevi görmüştür. Katar ve BAE dış yardım, yatırım ve ekonomik kazancın ötesinde, servetlerini çıkarlarına uygun muhalif grupları yönlendirerek müdahale ettikleri ülkelerde belirli bir zemin kazanmak için kullanmışlardır. Bu noktada dev gelirlere sahip küçük devletlerin müdahaleci politikalara yönelebilecekleri ihtimal dâhilindedir.²³

Katar ve BAE, dünyanın en büyük hidrokarbon rezervlerinin bulunduğu Körfez bölgesinde yer alan Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyesi iki ülkedir. BAE, 97,8 milyar varil petrol rezerviyle dünyanın en büyük petrol rezervlerine sahip 7. ülkesiyken; Katar 25,2 milyar varil ile 14. sıradadır. Doğalgaz rezervleri açısından (2018) Katar 24,9 trilyon m³ ile 3. sırada, BAE ise 5,9 trilyon m³ ile 7. sırada yer almaktadır.²⁴ Her iki ülke de küresel petrol piyasasında etkili olan Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) içerisinde yer almaktadır. BAE'nin ekonomik zenginliği ve dinamizmi temelde Abu Dabi'nin büyük petrol rezervleri ve Dubai'nin bölgesel ticaret

22 Young, *The Emerging Interventionists...*, a.g.m., s. 16; Kristian Coates Ulrichsen, "Small States with a Big Role: Qatar and the United Arab Emirates in the Wake of the Arab Spring", *HH Sheikh Nasser alMohammad al-Sabah Publication Series*, Durham 2012, <https://www.dur.ac.uk/resources/alsabah/alSabahPaperUlrichsenno3.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.03.2020), s. 3; Khalid Almezaini-Jean-Marc Rickli, "The Foreign Policies of the Small Gulf States: An Exception in Small States' Behaviours?", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., *The Small Gulf States: Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s. 187.

23 Ulrichsen, *Qatar and the Arab Spring...*, s. 5; Victor Gervais, "The Changing Security Dynamic in the Middle East and Its Impact on Smaller Gulf Cooperation Council States' Alliance Choices and Policies", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., *The Small Gulf States: Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s. 39; Ulrichsen, *Small States with A Big Role...*, s. 10.

24 "Proven Oil Reserves by Country (2020)", *Global Firepower*, <https://www.globalfirepower.com/proven-oil-reserves-by-country.asp>, (Erişim Tarihi: 05.07.2020); "Dünya Doğal Gaz Piyasası", *Petform*, <https://www.petform.org.tr/dogal-gaz-piyasasi/dunya-dogalgaz-piyasasi/>, (Erişim Tarihi: 05.07.2020).

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

ve turizm merkezi olmasından kaynaklanmaktadır.²⁵ 2002-2006 yılları arasında yaşanan petrol fiyatlarındaki artış sırasında, BAE yıllık gelirini iki katına çıkarmayı başarmıştır. Bu birikim, BAE'nin ekonomik kaynaklarını uluslararası düzeyde bir kaldıraç olarak kullanma kapasitesini artırmıştır.²⁶ Katar ise dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) üreticisi ve ihracatçısı olarak ön plana çıkmaktadır.²⁷ Katar'ın LNG altyapısını geliştirme konusundaki geniş kapsamlı yatırım kararı, önemli miktarda gelir elde etmesini ve bunu dış politikasında bir güç unsuru olarak kullanmasını beraberinde getirmiştir. Katar birçok bankadan aldığı borçla LNG altyapısı için yaklaşık 120 milyar dolar harcama yapmıştır.²⁸ 1997 yılında ihraç etmeye başladığı doğalgaz ile 2006 yılında dünyanın en büyük LNG ihracatçısı olmuş ve 2000-2011 yılları arasında GSMH oranında yıllık %13'ten fazla artış sağlamıştır.²⁹ LNG sözleşmeleri yoluyla alıcı ülkelerin enerji güvenliklerini kendi istikrarına bağlarken; hidrokarbon gelirlerini dış yardım, yatırım ve krediler olarak kullanmıştır.³⁰

Katar ve BAE'nin müdahaleci politikalarının mevzubahis sermaye birikimi olmadan gerçekleşebileceğini söylemek zordur. Zira her iki ülke de çeşitli silahlı grupları finanse etmek, pahalı ve sofistike silah sistemleri almak ve bunları bir güç unsuru olarak kullanmak konusunda petro-dolarlardan faydalanmıştır. İki ülke de müdahale ettikleri ülkelerde isyancı gruplara silah teslimatı ve para transferleri yoluyla önemli destek sağlamıştır.³¹ Bu nedenle petrol ve doğalgaz fiyatları Katar ve BAE'nin politikasını radikal biçimde dönüştürme gücüne sahiptir. Fiyatlardaki

25 John E. Peterson, "The United Arab Emirates: Economic Vibrancy and Us Interests", *Asian Affairs*, 34(2), July 2003, s. 138.

26 Leah Sherwood, "Risk Diversification and the United Arab Emirates' Foreign Policy", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., *The small Gulf States: Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s. 152.

27 Ennis, *a.g.m.*, s. 574.

28 Ulrichsen, *Qatar and the Arab Spring...*, s. 5.

29 Barakat, *a.g.m.*, s. 7.

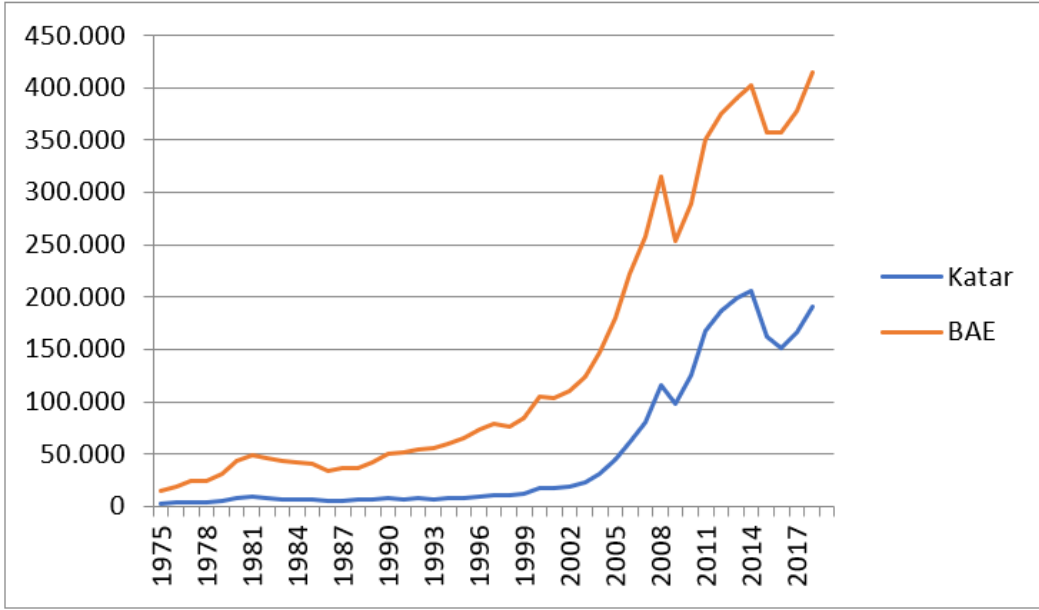
30 Ulrichsen, *Qatar and the Arab Spring...*, s. 3.

31 Koen Habraken, "The Case of Qatar: Understanding the Emirate's Exceptional Foreign Policy", Leiden University, *Faculty of Social&Behavioral Sciences*, 2017, (Bachelor Thesis), s. 14.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

düşüş mevcut dış politika davranışlarını sürdürmelerini zorlaştıracak, bütçe açıkları yaşamalarını ve cömert iç harcamalarını kısımlarına yol açacaktır. Dolayısıyla küçük devlet dış politikasının geleneksel davranış kalıplarına hızla dönecekleri düşünülebilir. Bu noktada Katar ve BAE'nin yüksek petrol fiyatlarından elde ettikleri gelirler sayesinde yöneldikleri müdahaleci ve aktif dış politikanın sürdürülebilir olmadığı iddia edilebilir.³²

Grafik 1: Katar ve BAE'nin Yıllara Göre GSMH Oranları (1975-2019)³³

İbrahim KÜMEK

BÜYÜK DEVLET KORUMASI

Katar ve BAE'nin müdahaleci bir dış politikaya yönelmesindeki bir diğer faktör, ABD'yle çeşitli savunma anlaşmalarının bulunmaları ve askeri üslerle güvenlik garantilerine sahip olmaları nedeniyle kendilerini güvende hissetmeleridir. Küçük devletler, diğer devletlerin saldırgan taleplerine karşı, genellikle savunmasız durumda bulduklarından dolayı büyük devletlerle yakın ilişkiler geliştirmeye çalışırlar. 1971 yılında bağımsızlıklarını elde

³² Almezaini-Rickli, a.g.m., s. 189.

³³ "GDP (current US\$)-Qatar, United Arab Emirates", *The World Bank*, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=QAAE&name_desc=true&start=1970&view=chart, (Erişim Tarihi: 30.05.2020).

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

edene kadar Birleşik Krallık'ın himayesi altında bulunan Katar ve BAE, özellikle II. Körfez Savaşı'nın akabinde ABD'den güvenlik garantileri sağlamaya çalışmışlardır. Kuveyt'in Irak tarafından işgali, genel olarak Körfez ülkelerinin güvenliklerini yalnız başına sağlayamadıklarını ve KİK bünyesinde kolektif stratejilerinin başarısızlığa uğradığını göstermiştir. Bu nedenle bir süper güç olan ABD'yle yakın ilişkiler geliştirmek, hayatta kalmalarını sağlayacak bir strateji olarak düşünülmüştür.³⁴

23 Haziran 1992 tarihinde Katar, ABD'yle ikili savunma anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma, 2002 ve 2013 yıllarında yenilenmiştir. Anlaşmada eğitim, teknik yardım, savunma ekipmanı ve malzeme temininin yanı sıra; askeri tesislerin ABD tarafından kullanımı gibi birçok alanda işbirliği düzenlenmiştir. ABD'nin ülke dışındaki en büyük hava üssü olan el-Udeyd Hava Üssü'nde yaklaşık 13.000 ABD askeri bulunmakta ve ABD Merkezi Kuvvetler Komutanlığı (CENTCOM) ile Birleşik Hava ve Uzay Operasyon Merkezi (CAOC) burada bulunmaktadır. Ayrıca Camp es-Sayliya Üssü bölgede ABD askeri teçhizatı için en büyük depolama alanlarından biri olarak görülmektedir.³⁵ BAE ise 23 Temmuz 1994 tarihinde ABD'yle bir askeri işbirliği anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmayla ABD'nin kendi üslerine ve limanlarına erişimi sağlanmıştır. 2013 yılında askeri kaynakların entegrasyonunu geliştirmek için ABD ile Ortak Stratejik Askeri Diyalog kurulmuştur.³⁶ Yaklaşık 5.000 ABD askeri personeline ev sahipliği yapan

34 Keith Smith, "Realist Foreign Policy Analysis with A Twist: The Persian Gulf Security Complex and the Rise and Fall of Dual Containment", *Foreign Policy Analysis*, 2014, s. 8; Mohammad Soltaninejad, "The Security of the Persian Gulf after the Arab Revolutions", *Iranian Review of Foreign Affairs*, 3(2), Summer 2012, s. 127-128; Robert Czulda, "Defence Dilemmas of the GCC States-Threats and Military Build up", *International Studies. Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, 21(1), 2018, s. 54; Bartosz Bojarczyk, "The Gulf Cooperation Council-Regional Integration Mechanism", *Annales*, 20(1), 2013, s. 78; Brahim Saidy, "Qatari-US Military Relations: Context, Evolution and Prospects", *Contemporary Arab Affairs*, 10(2), s. 287; Saul Kelly-Gareth Stansfield, "Britain, the United Arab Emirates and the Defence of the Gulf Revisited", *International Affairs*, 89(5), 2013, s. 1216.

35 Saidy, *a.g.m.*, s. 3-4, s. 9; Anthony H Cordesman, *Saudi Arabia, the US, and the Structure of Gulf Alliances*, Center for Strategic and International Studies, 25 February 1999, s. 59; Soubrier, *a.g.m.*, s. 130.

36 Karim Sadjadpour, *The Battle of Dubai: The United Arab Emirates and the U.S. Iran Cold War*, Carnegie Endowment for International Peace, July 2011, s. 15; Cordesman, *a.g.m.*, s. 62.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

BAE, uçak gemilerinin yaşayabileceği bölgedeki tek liman olan Jebel Ali Limanı, ez-Zafra Hava Üssü ve Füceyre'deki deniz üssüne sahiptir.³⁷

Katar ve BAE'nin ABD'yle ikili güvenlik işbirliğine yönelmesinde aynı zamanda İran'dan algıladıkları tehdit etkili olmuştur. Şahlık rejimi döneminde her ne kadar Sovyet yayılcılığına karşı bir sütun olarak görülse de Basra Körfezi bölgesinde jeopolitik hâkimiyet kurmaya yönelik İran, 1979 Devrimi sonrasında Körfez emirlikleri nezdinde ideolojik ve politik bir tehdide dönüşmüştür. 1971 yılında İngilizlerin bölgeden çekilmesiyle, Bahreyn üzerinde hak iddiasında bulunarak ve Ebu Musa ile Büyük ve Küçük Tumb adalarını ele geçirerek bölgede nüfuz kurmaya çalışan İran, devrim sonrasında Körfez emirlikleri tarafından devrimci-ideolojik yönelimiyle kendi Şii vatandaşları üzerinden etkinlik kurma, yerli muhalifleri kışkırtma ve anti-monarşik söylemleriyle rejimleri gayrimeşrulaştırma potansiyeli nedeniyle düşman olarak görülmeye başlanmıştır. Riyad liderliğindeki Körfez ülkeleri, yakın dönemde uranyum zenginleştirme, balistik füze geliştirme programları ve İran'ın 2003 sonrasında Irak üzerinde nüfuz kurarak Suriye ve Lübnan hattında "direniş eksenini" oluşturmaya çalışan politikaları nedeniyle bu ülkeye karşı bir ittifak kurmaya çalışmışlardır. Ancak Körfez ülkelerinin güvenlik garantileri, temelde ABD'yle olan ilişkilerinden kaynaklanmaktadır.³⁸

Neticede Katar ve BAE'nin geleneksel küçük devlet reflekslerinden biri olarak görülen büyük devletlerle ittifak ilişkisini, küresel devlet olan

37 Sean Foley, "The UAE: Political Issues and Security Dilemmas", *Middle East Review of International Affairs*, 3(1), March 1999, s. 33; Kenneth Katzman, *The United Arab Emirates (UAE): Issues for U.S. Policy*, Congressional Research Service, 23 March 2015, s. 19; Degang Sun, "The US Military Bases in the Gulf Cooperation Council States: Dynamics of Readjustment", *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, 4(4), 2010, s. 57.

38 David Priess, "Balance-of-Threat Theory and the Genesis of the Gulf Cooperation Council: An Interpretative Case Study", *Security Studies*, 5(4), 1996, s. 155, s. 165-166; Máté Szalai, *Small States in the Middle East: The Foundations and Application of the Complex Model of Size*, Corvinus University of Budapest, Budapest, 2018, (Doctoral Thesis), s. 193, s. 204-205; Sadjadpour, a.g.m., s. 15; Curtis R. Ryan, "Alliances and the Balance of Power in the Middle East", Raymond Hinnebusch-Jasmine K. Gani, ed., *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, Routledge, Taylor&Francis Group, New York 2020, s. 349-351.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

ABD'yle çok düzeyli işbirliği stratejisiyle kurduğu görülmektedir. ABD, Körfez petrolünün uluslararası piyasalara erişimini kontrol altına alırken; her iki devlete bölge devletlerinden kendilerine yöneltilecek tehditlere karşı güvenlik garantisi sağlamıştır. Katar ve BAE savunma anlaşmalarıyla pek çok imkan elde ederken; aynı zamanda milyarlarca dolarlık sofistike ve pahalı silah sistemleri alımlarıyla Amerikan savunma sanayisine yatırım yapmışlardır.³⁹ Dolayısıyla bu, onlara müdahaleci bir dış politika için kaldıraç imkânı sunmaktadır. Zaten büyük devletlerin karşı çıkması durumunda bu tür politikalara yönelmeleri oldukça zordur.

BÖLGESEL GÜÇ DENGESİNDE MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER

Soğuk Savaş döneminde ABD'nin İsrail'le olan yakın ittifakına karşı, Filistin Davası'nın savunuculuğunu üstlenen ve Sovyetler Birliği tarafından desteklenen Mısır, Suriye ve Irak arasında oluşan güç dengesinin, 1980'li yıllardan sonra değişmeye başladığı görülmektedir. 1967 yılındaki Altı Gün Savaşı'yla birlikte Pan-Arabist politikaların başarısızlığa uğraması ve 1978 yılında İsrail'le Camp David Anlaşmaları'nın imzalanması, Mısır'ın bölgesel bir aktör olarak etkinliğini zayıflatan unsurlar olmuştur. 1979 yılındaki İran İslam Devrimi, 1980 ile 1988 yılları arasında cereyan eden İran-İrak Savaşı, 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali, 1991 senesindeki Körfez Savaşı ve 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali, bölgesel odak noktasının Levant bölgesinden Basra Körfezi bölgesine kaymasına neden olmuştur. 2011 Arap ayaklanmaları sonrasında bölgede geleneksel anlamda etkin devletler olarak görülen Mısır, Suriye, Irak, Libya, Yemen ve diğer ülkelerde yaşanan istikrarsızlıklar sonucunda iç çatışma ve savaşların yaşanması ve bazı devletlerde devlet otoritesinin çöküşe geçmesi neticesinde Suudi Arabistan başta olmak üzere Körfez emirlikleri ön plana çıkmaya

³⁹ Soubrier, a.g.m., s. 126.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

başlamıştır.⁴⁰ Her ne kadar Arap ayaklanmaları bu ülkelerdeki rejimlerin meşruiyetini tartışmaya açsa da nispeten istikrarlı ve zengin olmalarından dolayı doğrudan tehditlere maruz kalmamışlardır.⁴¹ Bununla birlikte Arap devletlerinin bölgedeki etkinliklerinin azalması, Katar ve BAE'nin güç boşluğunu fırsata çevirip etkili birer bölgesel aktör olarak öne çıkmalarını sağlamıştır. Dolayısıyla her iki devletin küçük devlet olmalarına rağmen müdahaleci bir dış politikaya yönelmelerindeki bir diğer faktör, bölgesel güç dengesinde meydana gelen değişiklikler ve bu değişikliklerden istifade etmeleridir.⁴²

Bağımsızlıklarını elde ettikleri 1971 yılından 2000'li yıllara kadar Katar ve BAE, Ortadoğu'nun değişen güç dinamiklerinde minimum roller oynamışlardır. Bölgesel güç ve hegemonya, bu dönemde Irak, Suriye, Mısır, Suudi Arabistan ve İran gibi daha büyük devletlerin kontrolündedir. Her iki devlet de küçük devlet olmalarından kaynaklanan sınırlara ve kısıtlamalara maruz olduğundan küçük devletlere özgü geleneksel dış politika davranışları sergilemişlerdir. Bu sayede çatışma ve istikrarsızlıkla dolu bir bölgede hayatta kalmayı başarabilmişlerdir. Ancak 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali ve 2011 senesindeki Arap ayaklanmaları bölgesel güç dengesinde değişimlere neden olmuştur. Nispeten büyük Arap devletleri iç istikrarsızlıklarıyla uğraşırken; Katar ve BAE bunu fırsata dönüştürerek Bahreyn, Libya, Yemen ve Suriye gibi ülkelerdeki isyancı gruplar veya mevcut rejimlerle yakın ilişkiler geliştirmiş, onlara mali, siyasi ve askeri desteklerde bulunmuşlardır.⁴³

40 Ryan, *a.g.m.*, s. 346-349.

41 Stephen J. King, "Authoritarian Adaptability and the Arab Spring", Raymond Hinnebusch-Jasmine K. Gani, ed., *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, Routledge, Taylor&Francis Group, New York 2020, s. 67-86.

42 Soubrier, *a.g.m.*, s. 132; Almezaini-Rickli, *a.g.m.*, s. 186; Ulrichsen, *Small States with a Big Role...*, *a.g.m.*, s.12; Ennis, *a.g.m.*, s. 580.

43 Almezaini-Rickli, *a.g.m.*, s. 186; Miller-Verhoeven, *a.g.m.*, s. 2; Muhammad Umar Abbasi-Raja Muhammad Khan, "Post-Arab Spring Security Dynamics in the Persian Gulf: An Analysis", *Margalla Papers*, 2016, s. 108; Kristian Coates Ulrichsen, "From Mediation to Interventionism: Understanding Qatar's Arab Spring Policies", *Russia in Global Affairs*, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/from-mediation-to-interventionism/>, (Erişim Tarihi: 26.05.2020).

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

Katar yönetimi, Tunus'ta ayaklanmalar başladığında bölgeyi etkileyeceğini ve bir değişim yaşanacağını fark ederek tercihini muhalif gruplardan yana kullanmıştır. Bu noktada toplumsal tabanı güçlü olan İslamcı grupların bölge siyasetinde ön plana çıktığını gözlemleyerek bu gruplarla bağlantıları güçlendirmenin kendi çıkarlarına fayda sağlayacağı kanaatinde olmuştur. Bu nedenle Müslüman Kardeşler ve onunla bağlantılı gruplara politik ve ekonomik destekler sunmuştur.⁴⁴ BAE yönetimi ise statükocu güçlerin ve rejimlerin safında yer almıştır. İslamcı grupların yükselişe geçerek iktidara gelmeleri BAE seçkinlerini endişelendirmiştir. Bu sürece müdahale edilmediği takdirde isyancı dalganın Körfez'deki monarşik rejimleri de devirebileceği korkusu hâkim olmuştur. Bu nedenle 2012 yılında BAE Dışişleri Bakanı, Müslüman Kardeşler'in ulusların egemenliğine ve toprak bütünlüğüne tecavüz eden terörist bir örgüt olduğunu belirtmiştir.⁴⁵

BAE için ikinci bir tehdit algısı, 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgaliyle birlikte bölgede meydana gelen güç boşluğunu kendi lehine çevirmeye çalışan İran'ın Irak üzerinden Suriye ve Hizbullah ile "direniş eksenini" veya başka bir ifadeyle "Şii Hilali" aracılığıyla bölgedeki kontrolünü giderek artırmasıdır.⁴⁶ BAE, Suudi yönetimiyle askeri ve siyasi koordinasyonu artırarak İran yayılcılığına karşı strateji geliştirmiştir. Bu nedenle 2011 Arap ayaklanmaları sonrası BAE dış politikasında güvenlik ve

44 David B. Roberts, "Securing the Qatari State", *The Arab Gulf States Institute in Washington, Issue Paper-7*, 23 June 2017, s. 5; Lina Khatib, *Qatar and the Recalibration of Power in the Gulf*, Carnegie Middle East Center, September 2014, https://carnegieendowment.org/files/qatar_recalibration.pdf, (Erişim Tarihi: 17.03.2020), s. 4; Sir Graham Boyce, "Qatar's Foreign Policy", *Asian Affairs*, 44(3), 2013, s. 373; Ulrichsen, *Qatar and the Arab Spring...*, s. 8; Khatib, *a.g.m.*, s. 425; David B. Roberts, "Understanding Qatar's Foreign Policy Objectives", *Mediterranean Politics*, 17(2), 2012, s. 238.

45 Robert Mason, "Breaking the Mold of Small State Classification? The Broadening Influence of United Arab Emirates Foreign Policy Through Effective Military and Bandwagoning Strategies", *Canadian Foreign Policy Journal*, 24(1), 2018, s. 99; Roberts, *Qatar and the UAE...*, *a.g.m.*, s. 554; Soubrier, *a.g.m.*, s. 135.

46 Matthias Sailer, "Changed Priorities in the Gulf: Saudi Arabia and the Emirates Rethink Their Relationship with Egypt", *Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs*, SWP Comments 8, January 2016, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2016C08_sil.pdf, (Erişim Tarihi: 17.03.2020), s. 4.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

savunma odaklı bir yaklaşımın ön plana çıkmıştır.⁴⁷ ABD’de Trump yönetiminin İsrail’in Batı Şeria’yı sömürgeleştirmesine verdiği destek, ABD Büyükelçiliği’nin Kudüs’e taşınması ve bu çok etnikli/dinli şehrin yalnızca İsrail’in başkenti olarak tanınması, Filistinlilere sağlanan fonların kesilmesi ve bağımsız bir Filistin devletinin desteklenmesinin reddedilmesi gibi politikalara rağmen BAE yönetiminin İsrail’le yapmış olduğu anlaşma, İran karşıtı bir blokun oluşturulma çabasına verdiği desteğin önemli bir tezahürüdür.⁴⁸

Sonuç olarak bölgede meydana gelen dönüşümler, birtakım tehdit ve fırsatlar yaratmış; Katar ve BAE yönetimleri, tehditleri en aza indirmek ve fırsatları değerlendirmek için müdahaleci politikalara yönelmişlerdir.

KATAR VE BAE’NİN LİBYA MÜDAHALESİ

Katar ve BAE, önceki bölümde ayrı ayrı açıklanan faktörlerin aynı dönemde çakışmasından dolayı küçük devletlerin dış ve güvenlik politikalarında nadir rastlanılan müdahaleci politikalara yönelmişlerdir. Bu bölümde, mevzubahis politik davranış, Libya özelinde incelenerek pratikteki somut yansımaları ortaya konacaktır. Kuşkusuz Mısır, Yemen, Bahreyn ve Suriye başta olmak üzere bölgedeki başka ülkelerde de belirli noktalarda müdahaleci davranışın izleri bulunabilir. Ancak bu makalede, her iki ülkenin de bilhassa askeri müdahalede bulunduğu Libya örneği dikkate alınmıştır. Katar ve BAE, Libya’da askeri anlamda güç sergilemişler ve silahlı gruplara çeşitli desteklerde bulunmuşlardır. Bu noktada “Katar ve BAE’nin müdahalelerdeki amacı ve çıkarı nedir?”, sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu soruya

47 Mason, *a.g.m.*, s. 97; Asteris Huliaras-Sophia Kalantzakos, “The Gulf States and the Horn of Africa: A New Hinterland?”, *Middle East Policy*, 24(4), Winter 2017, s. 65.

48 Stephen Zunes, “US Hegemony and MENA”, Raymond Hinnebusch-Jasmine K. Gani, ed., *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, Routledge, Taylor&Francis Group, New York 2020, s. 338; Guido Steinberg, “Regional Power United Arab Emirates. Abu Dhabi Is No Longer Saudi Arabia’s Junior Partner”, *Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs*, SWP Research Paper-10, July 2020, Berlin, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2020RP10_UAE_RegionalPower.pdf, (Erişim Tarihi: 06.07.2020), s. 14-15.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

verilebilecek genel yanıt, her iki ülkenin bölgede oluşan güç boşluğunda tehditleri en aza indirmek ve fırsatlardan yararlanarak nüfuz elde etmeye dönük politika arayışında oldukları ve küçük devlet kısıtlamalarının ötesine geçerek bölgesel birer aktör olmayı hedefledikleridir.⁴⁹

Katar ve BAE'nin Libya müdahalesini analiz etmeden önce, iki farklı müdahaleci politikayı birbirinden ayırt etmek gerekir. İlki, uluslararası toplumda kabul görme ve prestij elde etme amacıyla çok uluslu barışçıl operasyonlarda yer almaktır. Pek çok küçük devlet sembolik ve yükümlülüğü az olan bu tür operasyonlara katılarak statü elde etmeye çalışır. Örneğin İsveç, Danimarka ve Finlandiya zamanla uluslararası barışı koruma operasyonlarında yer alarak güvenilir bir aktör izlenimi çizmişlerdir. Bu aynı zamanda onlara kendi başlarına sahip olamayacakları askeri tecrübe de sağlamıştır.⁵⁰ Ancak ikinci müdahale tarzı, nüfuz elde etme ve bölgedeki etkisini artırmaya dönük askeri müdahalelerdir. Küçük devletlerin ikinci politika davranışından kaçındıkları yaygın bir tespittir.⁵¹ Söz konusu politika davranışının genellikle büyük ve orta büyüklükteki devletlerin davranışları olduğu kabul edilmektedir.

BAE'nin uluslararası kolektif güvenliği güçlendirmek amacıyla pek çok devletle birlikte barışı koruma operasyonlarında yer aldığı örnekler mevcuttur. Örneğin Lübnan İç Savaşı sırasında kısa süreliğine bir Arap caydırıcı gücüne katılmıştır. 1990'larda Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri'nin "Somali'deki BM Operasyonu II"na (UNOSOM II) destek sağlama davetine icabet etmiştir. Lübnan ve Somali'deki barışı koruma operasyonları farklı şemsiyeler altında olmasına rağmen, BAE'nin statü arayışı girişimleri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca Yugoslavya'nın

49 Sultan Barakat, "The Qatari Spring: Qatar's Emerging Role in Peacemaking", *LSE Kuwait Program on Development, Governance and Globalization in the Gulf States*, Paper no. 24, July 2012, <http://eprints.lse.ac.uk/59266/1/The-Qatari-Spring%20-%20Qatars-Emerging-Role-in-Peacemaking.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.03.2020), s. 31-32.

50 Jelena Radoman, "Small States in World Politics: State of the Art", *Journal of Regional Security*, 13(2), 2018, s. 190.

51 Vaicekauskaitė, a.g.m., s.12; Kassimeris, a.g.m., s. 90.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

dağılması sürecinde müdahale belirtisi göstermeden silah ambargosunu kırarak Bosnalılara silah desteğinde bulunmuş ve ülkenin yeniden inşası için mali ve insani yardımlar sağlamıştır. BAE'nin Kosova'ya yönelik tavrı, diğerlerinden farklı olsa da aynı amacı taşımıştır. 1999 yılında NATO güçleri Sırbistan yönetimine yönelik hava bombardımanını başlattığında, BAE operasyona destek veren ilk NATO-dışı ülkelerden olmuştur. 2003-2014 yılları arasında Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'ne (ISAF) 250 askeri personeliyle katılmıştır.⁵²

Katar ve BAE'nin 2011 sonrasında Libya'ya yönelik askeri müdahaleleri ve çeşitli silahlı gruplara yardımda bulunmaları başlangıçta statü arayışı girişimi olarak düşünülmeyle birlikte; Kaddafi yönetiminin devrilmesi akabinde yaşanan iç savaş sırasında bölgede çeşitli silahlı gruplar aracılığıyla vekâlet savaşı sürdürmeleri, güç elde etmeye dönük girişimlerde bulduklarını göstermektedir. Bu noktada bu tarz bir müdahaleci politikanın küçük devlet davranışlarında istisnai olduğu gözden kaçmamalıdır.

Katar ve BAE, Libya'daki isyancı gruplara destek vererek Kaddafi yönetiminin devrilmesine neden olan Batı koalisyonuna dâhil olmuşlardır. Her iki devlet de Libya müdahalesini insani bir felaketi önleme amaçlı ahlaki bir görev olarak yansıtmaya ve meşrulaştırmaya çalışmışlardır.⁵³ Kaddafi'nin kendi vatandaşlarına saldırması nedeniyle egemenliğinin gayrimeşru olduğunu iddia ederek, 'Koruma Sorumluluğu Doktrini'ni (*Responsibility to Protect*)⁵⁴ araçsallaştırmışlardır.

52 Peter Hellyer, "The Evolution of UAE Foreign Policy", Ibrahim Abed-Peter Hellyer, ed., *United Arab Emirates: A New Perspective*, Trident Press Ltd., London 2001, s. 176-177; Sherwood, a.g.m., s. 155-156.

53 Young, a.g.m., s. 21.

54 Koruma sorumluluğu kavramı, 2001'de BM bünyesinde oluşturulan Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyonu'nun (ICISS) sunduğu raporda kullanılmıştır. Buna göre, vatandaşları korumak devletlerin birincil sorumluluğudur; bunu yapamadıkları veya yapmak istemedikleri ya da vatandaşları kasten terörize ettikleri durumlarda, uluslararası koruma sorumluluğu sözkonusudur. 2005 Dünya Zirvesi'nde BM Genel Kurulu, tüm devletlerin vatandaşlarını soykırım, toplu katliamlar ve etnik temizlikten koruma sorumluluğu olduğunu, bu görevin yerine getirilmediği durumlarda sorumluluğun devletler toplumuna devredileceğini taahhüt etmiştir. Bkz. Alex J. Bellamy, "The Responsibility to Protect", Paul D. Williams, ed., *Security Studies: An Introduction*, Routledge, Taylor&Francis Groups, 2008, s. 423-424.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

Katar, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin '1973 sayılı' uçuşa yasak bölge kararını destekleyerek NATO liderliğindeki hava saldırılarına 6 adet Mirage-2000 tipi savaş uçağıyla katılmış, isyancılara hava kargosu yoluyla silah ve eğitim desteği sağlamış ve Ağustos 2011 tarihinde Trablus'taki nihai operasyonlara özel kuvvetler birliğiyle yardım etmiştir. Katar'ın isyancılara yönelik askeri desteği, Fransız yapımı Milan anti-tank füzeleri ve Belçika yapımı FN saldırı tüfekleriyle Katar Özel Kuvvetleri tarafından isyancılara temel piyade eğitimi verilmesi de dâhil olmak üzere silah sevkiyatlarını içermiştir. Askeri yardımın yanı sıra mali yardım, su temini, ısıtma gazı, temel ihtiyaç maddeleri ve Libya petrolünün satılması ve pazarlanması gibi desteklerde bulunmuştur. Libyalı isyancıların el-Ahrar adında bir TV uydu istasyonu kurmalarına yardımcı olmuştur. 2013 yılına kadar isyancı gruplara yaklaşık 2 milyar dolar harcama yapmıştır. Bununla birlikte Doha yönetimi, Ulusal Geçiş Konseyi'ni (UGK) Libya halkının meşru temsilcisi olarak tanıyan ilk Arap ülkesi olmuş ve Nisan 2011 tarihinde Libya Uluslararası Temas Grubu'nun ilk toplantısına ev sahipliği yapmıştır. KİK ve Arap Birliği'nin uçuşa yasak bölge kararına katılımında ve UGK'yi meşru kabul etmelerinde etkili olmuştur.⁵⁵

BAE de Katar gibi NATO liderliğindeki uçuşa yasak bölge kararının alınmasında KİK ve Arap Birliği içinde önemli rol oynamıştır. Her iki Körfez

55 Ulrichsen, *Small States with A Big Role...*, a.g.m., s. 13; David B. Roberts, "Behind Qatar's Intervention in Libya", *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/libya/2011-09-28/behind-qatars-intervention-libya>, (Erişim Tarihi: 04.06.2020); Clifford Krauss, "For Qatar, Libyan Intervention May be a Turning Point", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2011/04/04/world/middleeast/04qatar.html>, (Erişim Tarihi: 04.06.2020); David B. Roberts, "Punching Above Its Weight", *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2011/04/12/punching-above-its-weight-2/>, (Erişim Tarihi: 04.06.2020); Florence Gaub, "From Doha with Love: Gulf Foreign Policy in Libya", *The New Politics of Intervention of Gulf Arab States*, Middle East Centre, Collected Papers, 1, April 2015, s. 56; Khatib, a.g.m., s. 420-421; Nuruzzaman, a.g.m., s. 228-229; Kaussler, a.g.m., s. 17; Roberts, *Understanding Qatar's...*, a.g.m., s. 237; Maximilian Felsch, "Qatar's Rising International Influence: A Case of Soft Power?", *Conjuntura Internacional*, 13(1), November 2016, s. 32; Andrew F. Cooper-Bessma Momani, "Qatar and Expanded Contours of Small State Diplomacy", *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, 46(3), 2011, s. 123.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

devletinin diplomatik faaliyetleri, müdahalenin Batı devletleri tarafından bir Arap ülkesine karşı başlatılan bir savaş olduğu izleniminin önüne geçmiştir.⁵⁶ BAE, özel operasyon birliklerini Libya'ya göndererek isyancı grupları silahlandırma ve eğitime noktasında yardımcı olmuştur. Bununla birlikte NATO liderliğindeki hava saldırılarına katılmak üzere 6 adet F-16 (Block-60) ve 6 adet Mirage-2000 avcı uçağını göndermiştir. Askeri desteğin yanı sıra Bingazi merkezli UGK'yı Libya'nın tek meşru temsilcisi olarak tanıyarak mali desteklerde bulunmuştur.⁵⁷ Mayıs 2011 tarihinde Libya aşiret temsilcilerinin toplantılarına ve Haziran 2011 tarihinde Uluslararası Temas Grubunun üçüncü toplantısına ev sahipliği yapmıştır. Ağustos 2011 tarihinde Dubai'de yeniden açılan Libya Konsoloslugu, UGK ile Batılı ve diğer devletler arasındaki görüşmelere ev sahipliği yapmıştır. Kasım 2011 tarihinde Abu Dabi'de Petrol Enstitüsü'nde bölüm başkanı olarak görev yapan Abdurrahim el-Keib'in Başbakan olarak atanmasıyla UGK ile BAE arasındaki bağlantılar daha da güçlenmiştir.⁵⁸

Katar ve BAE'nin Libya meselesine siyasi, askeri, diplomatik ve ekonomik angajmanı, küçük devlet davranışı bakımından istisnai bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki devlet de bölgenin yeniden şekillenmesinde etkili olmak ve kendi çıkarlarına uygun bir düzenin yerleşmesi için gayret ederken; müdahaledeki motivasyonları belli noktalarda farklılıklar göstermiştir.⁵⁹ Katar, Müslüman Kardeşler yanlısı İslamcı grupları destekleme eğilimindeyken; BAE örgütlü İslamcı gruplara karşı olan grupları desteklemiştir.⁶⁰ Katar'ın Libya'daki İslamcı gruplar ve bireylerle uzun süreli ilişkileri mevcuttur. 2011 yılında siyasi bir lider olarak

⁵⁶ Steinberg, *a.g.m.*, s. 21.

⁵⁷ Sherwood, *a.g.m.*, s. 150; Gaub, *a.g.m.*, s. 55.

⁵⁸ Ulrichsen, *Small States with A Big Role...*, *a.g.m.*, s. 13; Young, *a.g.m.*, s. 21.

⁵⁹ Soubrier, *a.g.m.*, s. 135.

⁶⁰ Ian Black, "UAE's Leading Role Against Isis Reveals Its Wider Ambitions", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2014/oct/30/uae-united-arab-emirates-leading-player-opposition-isis-middle-east>, (Erişim Tarihi: 25.05.2020).

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

ön plana çıkan Ali es-Sellabi ve kardeşi İsmail ile Trablus Askeri Konseyi Komutanı Abdülhakim Belhac uzun yıllar Katar'da ikamet etmiştir.⁶¹

Süreç içerisinde Libya'da meydana gelen iki taraflı hükümet yapısında her iki ülke farklı tarafları desteklemiştir. Katar, Trablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne (UMH) bağlı grupları desteklerken; BAE Tobruk merkezli Halife Hafter liderliğindeki Zintan Tugayları ve Libya Ulusal Ordusu gibi grupları desteklemektedir.⁶² BAE özellikle Libya siyasetinde milliyetçi ve İslamcı gruplara karşı çıkan yaklaşık 50-60 bin nüfuslu Trablus'un güneybatısında yer alan Zintan şehrindeki gruplara destek vererek ülkedeki en güçlü ikinci milis ittifakını oluşturmalarını sağlamıştır.⁶³ Katar ise Trablus'un doğusunda yer alan liman kenti Misrata'daki İslamcı milislere önemli desteklerde bulunmuştur.⁶⁴ Takip eden yıllarda bu gruplar arasındaki çatışma aynı zamanda Katar ve BAE arasında bir vekâlet savaşının örneğini sergilemiştir. Bu durum, küçük devletlerin vekâlet savaşı yürütme kapasitesi bağlamında önemli bir konudur ve detaylı bir çalışma gerektirmektedir.

BAE, Mayıs 2014 tarihinden beri Hafter'e bağlı grupların yürüttüğü operasyonların ana destekçisi olmuş; askeri, siyasi ve finansal desteklerde bulunarak Libya İç Savaşı'na müdâhil olmuştur. BAE'nin müdahaleci politikasında ne kadar istekli olduğuna dair en çarpıcı örneklerden biri, Ağustos 2014 tarihinde Libya'daki İslamcı milislere yönelik Mısır'la birlikte ortak hava saldırılarında bulunmasıdır. Bununla birlikte BAE, silah

61 Khatib, *a.g.m.*, s. 423-424. Ali es-Sellabi Müslüman Kardeşler ile bağlantıları olan ve Katar'a yakın birisi olarak görülen din alimidir. Kardeşi İsmail, Bingazi'de devrimci bir tugayı yönetmiştir. Abdülhakim Belhac ise, Trablus'un kurtuluşunda aktif rol oynayan liderlerden biridir ve el-Vatan cephesinin önde gelen şahsiyetlerindedir. Bkz. Wolfram Lacher, "Fault Lines of the Revolution. Political Actors, Camps and Conflicts in the New Libya", *Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs*, SWP Research Paper 4/2013, Berlin, May 2013, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2013_RP04_lac.pdf, (Erişim Tarihi: 12.06.2020), s. 12-16.

62 Ramy Allahoum, "Libya's War: Who is Supporting Whom", *Al Jazeera*, <https://www.aljazeera.com/news/2020/01/libya-war-supporting-200104110325735.html>, (Erişim Tarihi: 25.05.2020).

63 Dario Cristiani, "The Zintan Militia and the Fragmented Libyan State", *The Jamestown Foundation*, Hot Issues, Washington D.C., <https://jamestown.org/program/hot-issue-the-zintan-militia-and-the-fragmented-libyan-state/>, (Erişim Tarihi: 16.06.2020).

64 Lacher, *a.g.m.*, s. 19; Steinberg, *a.g.m.*, s. 21.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ambargosunu ihlal ederek Hafter güçlerine gelişmiş silah sistemleri sağlamıştır. Hafter'e bağlı Libya Ulusal Ordusu, aylarca süren taarruzu sırasında büyük ölçüde BAE hava desteğinden yararlanmıştır.⁶⁵ Kasım 2017 tarihli bir BM raporunda BAE'nin Garyan kasabası yakınlarında el-Cufra Üssü'nde Rus yapımı Pantsir S-1 gelişmiş hava savunma sistemi sağladığı belirtilmiştir. 2017 yılındaki başka bir BM raporunda BAE'nin Doğu Libya'da el-Hadim'de bir hava üssü inşa ettiğini ve Hafter güçlerine uçak ve askeri araçlar sağladığı belirtilmiştir. Raporda, Temmuz 2014-Mart 2017 arasında el-Hadim Hava Üssü'nün uydu görüntüleri verilmiş, BAE destekli askeri bir altyapı ve birikimin nasıl oluşturulduğu gösterilmiştir. BM raporunda, Nisan 2016 tarihinde Doğu Tobruk kenti limanından Hafter güçlerine Pnather T6 ve Tygra modellerini içeren 93 zırhlı personel taşıyıcı ve 549 zırhlı ve zırhsız araç teslimatı yapıldığı belirtilmiştir.⁶⁶

BAE'nin Libya müdahalesi sert güç kapasitelerini test etme ve askeri açıdan gelişimini görme açısından önem arz etmiştir. Bununla birlikte Libya'ya güç gönderme kararında, ülke içinde meşruiyet elde etme kaygısının da bulunduğu söylenebilir. BAE, bölgede meydana gelen değişimlere karşı tamamen saf dışı kalmadığını müdahaleyle göstermiştir.⁶⁷ Katar'ın Libya'ya yönelik müdahaleci politikasında ise ekonomik çıkarların bir sebep olduğu tartışılmaktadır. Katar'ın savaş sonrasında Libya'nın yeniden inşası için yatırımlar yapmak ve petrol ve gaz endüstrisinde önemli bir rol oynamak istediği düşünülmüştür. Her ne kadar Emir, müdahalenin kazanç elde etmek amacıyla değil; Libya halkının selameti için yürütüldüğünü iddia etse de müdahaleci politikada pragmatik çıkarların söz konusu olduğu aşikârdır. Katar'ın Libya'da başta bankacılık olmak üzere yatırım potansiyeli yüksek olan sektörlere ilgi duyduğu görülmektedir. Nisan 2012 tarihinde Katar Merkez Bankası'nın

65 Steinberg, a.g.m., s. 21-23.

66 Guma El-Gamaty, "Qatar, the UAE and the Libya Connection", *Al Jazeera*, <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/06/qatar-uae-libya-connection170612080219306.html>, (Erişim Tarihi: 05.06.2020); Ibish, a.g.m., s. 29.

67 Soubrier, a.g.m., s. 135.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

Bingazi'deki Ticaret ve Kalkınma Bankası'na %49 hisseyle yatırım yapması buna örnek olarak verilebilir.⁶⁸ Libya müdahalesi aynı zamanda bölgede ve uluslararası toplumda statü arayışının bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Libya müdahalesinin uluslararası topluma hitap etme ve kaldıraç kullanma hedefiyle motive edildiği dikkate alınmalıdır.

Her iki ülkenin Libya'ya yönelik müdahalelerine karşı diğer devletlerin tepkilerine bakıldığında, Mısır özellikle 2014 yılından sonra BAE'yle birlikte Hafter'in önemli destekçilerinden olmuş ve ortaklaşa müdahalelerde bulunmaya başlamışlardır. Fransa'nın ve daha az ölçüde Suudi Arabistan'ın da Hafter'e desteğiyle BAE, Libya'da desteklediği gruplar vasıtasıyla etkinliğini artırmayı başarmıştır. Buna karşılıklı Katar, Türkiye ve İtalya; Trablus merkezli UMH'yi askeri ve lojistik anlamda desteklemiş ve böylece bu ülkelere karşı bir blok oluşturmuşlardır.⁶⁹ ABD açısından bakıldığında Obama yönetimi, Hafter'i Libya'daki çözümün önünde bir engel görürken ve zaman zaman BAE'yi BM silah ambargosunu delmekle eleştirirken;⁷⁰ Trump yönetimi ilgisiz görünmekle birlikte, Nisan 2019 tarihinde Hafter'in Trablus'a yönelik askeri operasyonunu desteklediğini ifade etmişyit. Bu açıklama, Muhammed bin Zayid'in girişimlerinin bir neticesi olarak yorumlanmıştır.⁷¹

SONUÇ

Katar ve BAE, çeşitli sınırlılıklara ve zafiyetlere sahip küçük devletler gibi geleneksel dış politika davranışları sergileyerek egemenliklerini

68 Nuruzzaman, *a.g.m.*, s. 231; Camilla Hall, "Qatari Bank Expands Reach in Middle East", *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/6a0714f4-f741-11e1-8c9d-00144feabdc0>, (Erişim Tarihi: 05.06.2020); Sara Pulliam, "Qatar's Foreign Policy: Building An International Image", *Khamasin*, 2013, s. 8.

69 Steinberg, *a.g.m.*, s. 16-23.

70 Declan Walsh-Eric Schmitt-John Ismay, "American Missiles Found in Libyan Rebel Compound", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2019/06/28/world/africa/libya-american-missiles.html>, (Erişim Tarihi: 12.06.2020).

71 David D. Kirkpatrick, "The Most Powerful Arab Ruler Isn't M.B.S. It's M.B.Z.", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2019/06/02/world/middleeast/crown-prince-mohammed-bin-zayed.html>, (Erişim Tarihi: 12.06.2020).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

sürdürmeye ve hayatta kalmaya çalışmışlardır. Ancak son on yılda her iki devlette gözlemlenen proaktif, iddialı ve müdahaleci dış politika davranışı, söz konusu davranış kalıplarına aykırı örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada küçük devlet çalışmalarında istisnai olarak nitelenen ve statü arayışının bir göstergesi olarak görülen müdahaleci dış politika davranışının lider değişimleri, 2000'li yıllarda artan hidrokarbon fiyatları sayesinde oluşan muazzam sermaye birikimi, ABD'den sağlanan güvenlik garantileri, 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali ve 2011 senesindeki Arap ayaklanmalarının neden olduğu bölgesel güç dengesindeki değişimlerle ilişkili olduğu açıktır. Bu faktörlerin kombinasyonu, her iki ülkenin de küçük devlet olmalarına rağmen müdahaleci bir politikaya girişebileceklerini göstermektedir.

Katar ve BAE'nin 2011 sonrasında Libya özelinde gözlemlenen müdahaleci dış politika davranışı, başlangıçta uluslararası toplumda görünürlük ve statü elde etmeye dönük bir girişim olarak algılanırken; Kaddafi yönetiminin devrilmesi sonrasında başlayan iç savaş sırasında her iki devletin de genel olarak bölgede etkinlik kurmak, bölgesel statükonun kendi aleyhlerine bozulmasını önlemek, tehdit algılarını bertaraf etmek ve bölgedeki dönüşümleri kendi lehlerine kullanmak amacıyla hareket ettiği ortaya çıkmıştır. Katar ve BAE, askeri hava operasyonlarının yanı sıra Libya'da iki farklı yönetim yapısını destekleyerek ve silahlı gruplara çeşitli desteklerde bulunarak kendi çıkarları doğrultusunda ülkeyi yönlendirmeye çalışmışlardır. Katar, Trablus merkezli UMH ve ona bağlı silahlı grupları desteklerken; BAE Tobruk merkezli Halife Hafter liderliğindeki Libya Ulusal Ordusu ve ona bağlı grupları desteklemektedir. Bu noktada her iki devletin de kendi imkânları ölçüsünde vekâlet savaşı yürüttüğü söylenebilir. Bu tarz bir politika davranışı küçük devlet davranışları literatüründe görülmeyen bir husustur. Dolayısıyla her iki devletin Libya'ya yönelik politikası, küçük devlet yaklaşımı çerçevesinde ele alındığında özgünlük barındırmaktadır.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

Katar ve BAE'nin müdahaleci dış politikaları, orta ve uzun vadede diğer devletler tarafından tepkiyle karşılanacağı gibi, kendileri açısından da iç ve dış kısıtlamalar üretebilir. Zira çeşitli zafiyetlere sahip küçük devletlerin, tehditlerin üstesinden gelme konusunda yaşadıkları zorluklar göz önüne alındığında, müdahaleciliğin çok riskli bir dış politika davranışı olduğu görülmektedir. Petrol ve doğalgaz fiyatlarında gerçekleşecek düşüşler veya geleneksel bölge güçleri olan Irak, Suriye, Mısır veya diğer devletlerin bölgesel güç dengesinde yükselişe geçmeleri ya da ABD'nin sağladığı güvenlik şemsiyesinin kalkması durumunda Katar ve BAE'nin geleneksel küçük devlet dış politika davranışlarına geri dönmesi muhtemeldir. Küçüklüğün her iki devlet için de yapısal belirleyici olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle müdahaleci dış politika davranışının her iki devlet için de sürdürülebilir olmadığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

“2020 Military Strength Ranking”, *Global Firepower*, <https://www.globalfirepower.com/countrieslisting.asp>, (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

“Dünya Doğal Gaz Piyasası”, *Petform*, <https://www.petform.org.tr/dogal-gaz-piyasasi/dunya-dogalgaz-piyasasi/>, (Erişim Tarihi: 05.07.2020).

“GDP (Current US\$)”, *The World Bank*, <https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.mktp.cd>, (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

“GDP (Current US\$)-Qatar, United Arab Emirates”, *The World Bank*, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=QA&name_desc=true&start=1970&view=chart, (Erişim Tarihi: 30.05.2020).

“Population Total”, *The World Bank*, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>, (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

“Proven Oil Reserves by Country (2020)”, *Global Firepower*, <https://www.globalfirepower.com/proven-oil-reserves-by-country.asp>, (Erişim Tarihi: 05.07.2020).

“Total Population by Country (2020)”, *Global Firepower*, <https://www.globalfirepower.com/totalpopulation-by-country.asp> (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

“Yüzölçümlerine Göre Ülkeler Listesi”, *IPFS* https://ipfs.io/ipns/tr.wikipediaonipfs.org/wiki/Y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCmlerine_g%C3%B6re%C3%BClkeler.html, (Erişim Tarihi: 04.03.2020).

ABBASI, Muhammad Umar-Raja Muhammad Khan, “Post-Arab Spring Security Dynamics In the Persian Gulf: An Analysis”, *Margalla Papers*, 2016, s. 105-117.

ALLAHOUM, Ramy, “Libya’s War: Who is Supporting Whom”, *Al Jazeera*, <https://www.aljazeera.com/news/2020/01/libya-war-supporting200104110325735.html>, (Erişim Tarihi: 25.05.2020).

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

ALMEZAINI, Khalid-Jean-Marc Rickli, "The Foreign Policies of The Small Gulf States: An Exception in Small States' Behaviours?", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., *The Small Gulf States: Foreign and Security Policies Before and After the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s. 182-190.

BARAKAT, Sultan, *Qatari Mediation: Between Ambition and Achievement*, Brookings Doha Center, Analysis Paper, Number 12, November 2014.

BARAKAT, Sultan, *The Qatari Spring: Qatar's Emerging Role in Peacemaking*, LSE Kuwait Program on Development, Governance and Globalization in the Gulf States, Paper no. 24, July 2012, <http://eprints.lse.ac.uk/59266/1/The-Qatari-Spring%20%20Qatars-Emerging-Role-in-Peacemaking.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.03.2020).

BELLAMY, Alex J., "The Responsibility to Protect", Paul D. Williams, ed., *Security Studies: An Introduction*, Routledge, Taylor&Francis Groups, 2008, s. 422-437.

BLACK, Ian, "UAE's Leading Role Against Isis Reveals Its Wider Ambitions", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2014/oct/30/uaeunited-arab-emirates-leading-player-opposition-isis-middle-east>, (Erişim Tarihi: 25.05.2020).

BOJARCZYK, Bartosz, "The Gulf Cooperation Council-Regional Integration Mechanism", *Annales*, 20(1), 2013, s. 69-85.

BOYCE, Sir Graham, "Qatar's Foreign Policy", *Asian Affairs*, 44(3), 2013, s. 365-377.

COOPER, Andrew F.-Bessma Momani, "Qatar and Expanded Contours of Small State Diplomacy", *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, 46(3), 2011, s. 113-128.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

CORDESMAN, Anthony H., *Saudi Arabia, the US, and the Structure of Gulf Alliances*, Center for Strategic and International Studies, 25 February 1999.

CRISTIANI, Dario, "The Zintan Militia and the Fragmented Libyan State", *The Jamestown Foundation, Hot Issues*, Washington D.C., <https://jamestown.org/program/hot-issue-the-zintan-militia-and-the-fragmentedlibyan-state/>, (Erişim Tarihi: 16.06.2020).

CZULDA, Robert, "Defence Dilemmas of the GCC States-Threats and Military Build up", *International Studies Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, 21(1), 2018, s. 47-68.

DAVIDSON, Christopher M., "After Shaikh Zayed: The Politics of Succession in Abu Dhabi and the UAE", *Middle East Policy*, 13(1), Spring 2006, s. 42-59.

DAVIDSON, Christopher, *The United Arab Emirates: A Study in Survival*, Lynne Rienner, London 2005.

EAST, Maurice A., "Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models", *World Politics*, 25(4), July 1973, s. 556-576.

EHTESHAMI, Anoushiravan, "GCC Foreign Policy: From the Iran-Iraq War to the Arab Awakening", *The New Politics of Intervention of Gulf Arab States, Middle East Centre, Collected Papers*, 1, April 2015, s. 13-22.

EL-GAMATY, Guma, "Qatar, the UAE and the Libya Connection", *Al Jazeera*, <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/06/qatar-uae-libyaconnection170612080219306.html>, (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

ENNIS, Crystal A., "Reading Entrepreneurial Power in Small Gulf States: Qatar and the UAE", *International Journal*, 73(4), 2018, s. 573-595.

FELSCH, Maximilian, "Qatar's Rising International Influence: A Case of Soft Power?", *Conjuntura Internacional*, 13(1), November 2016, s. 22-34.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

FOLEY, Sean, "The UAE: Political Issues and Security Dilemmas", *Middle East Review of International Affairs*, 3(1), March 1999, s. 25-45.

GAUB, Florence, "From Doha with Love: Gulf Foreign Policy in Libya", *The New Politics of Intervention of Gulf Arab States*, Middle East Centre, Collected Papers, 1, April 2015, s. 52-58.

GERVAIS, Victor, "The Changing Security Dynamic in the Middle East and Its Impact on Smaller Gulf Cooperation Council States' Alliance Choices and Policies", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., *The Small Gulf States: Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s. 31-46.

HABRAKEN, Koen, *The Case of Qatar: Understanding The Emirate's Exceptional Foreign Policy*, Leiden University, Faculty of Social&Behavioral Sciences, (Bachelor Thesis), Leiden 2017.

HALL, Camilla, "Qatari Bank Expands Reach in Middle East", *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/6a0714f4f741-11e1-8c9d-00144feabdc0>, (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

HELLYER, Peter, "The Evolution of UAE Foreign Policy", Ibrahim Abed-Peter Hellyer, ed., *United Arab Emirates: A New Perspective*, Trident Press Ltd., London 2001, s. 161-178.

HEY, Jeanne A.K., "Introducing Small State Foreign Policy", Jeanne A.K. Hey, ed., *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, Lynne Rienner Publishers, Boulder 2003, s. 1-11.

HULIARAS, Asteris-Sophia Kalantzakos, "The Gulf States and the Horn of Africa: A New Hinterland?", *Middle East Policy*, 24(4), Winter 2017, s. 63-73.

IBISH, Hussein, *The UAE's Evolving National Security Strategy*, The Arab Gulf States Institute in Washington, Issue Paper #4, April 6, 2017, <https://>

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

agsiw.org/wpcontent/uploads/2017/04/UAE-Security_ONLINE.pdf, (Erişim Tarihi: 16.03.2020).

JOENNIEMI, Pertti, "From Small to Smart: Reflections on the Concept of Small States", *Irish Studies in International Affairs*, 9, 1998, s. 61-62.

KASSIMERIS, Christos, "The Foreign Policy of Small Powers", *International Politics*, 46(1), 2009, s. 84-101.

KATZMAN, Kenneth, *The United Arab Emirates (UAE): Issues for U.S. Policy*, Congressional Research Service, 23 March 2015.

KAUSSLER, Bernd, *Tracing Qatar's Foreign Policy Trajectory and Its Impact on Regional Security*, Arab Center for Research and Policy Studies, September 2015.

KELLY, Saul-Gareth Stansfield, "Britain, the United Arab Emirates and the Defence of the Gulf Revisited", *International Affairs*, 89(5), 2013, s. 1203-1219.

KHATIB, Lina, *Qatar and The Recalibration of Power in The Gulf*, Carnegie Middle East Center, September 2014, https://carnegieendowment.org/files/qatar_recalibration.pdf, (Erişim Tarihi: 17.03.2020).

KHATIB, Lina, "Qatar's Foreign Policy: The Limits of Pragmatism", *International Affairs*, 89(2), 2013, s. 417-431.

KING, Stephen J., "Authoritarian Adaptability and the Arab Spring", Raymond Hinnebusch-Jasmine K. Gani, eds., *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, Routledge, Taylor&Francis Group, New York 2020, s. 67-86.

KIRKPATRICK, David D., "The Most Powerful Arab Ruler Isn't M.B.S. It's M.B.Z.", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2019/06/02/world/middleeast/crown-prince-mohammedbin-zayed.html>, (Erişim Tarihi: 12.06.2020).

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

KNUDSEN, Olav F., "Small States, Latent and Extant: Towards a General Perspective", *Journal of International Relations and Development*, 5(2), 2002, s. 182-198.

KRAUSS, Clifford, "For Qatar, Libyan Intervention May be a Turning Point", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2011/04/04/world/middleeast/04qatar.html>, (Erişim Tarihi: 04.06.2020).

LACKER, Wolfram, *Fault Lines of the Revolution. Political Actors, Camps and Conflicts in the New Libya*, Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs, SWP Research Paper 4/2013, Berlin, May 2013, https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2013_RP04_lac.pdf, (Erişim Tarihi: 12.06.2020).

MASON, Robert, "Breaking the Mold of Small State Classification? The Broadening Influence of United Arab Emirates Foreign Policy Through Effective Military and Bandwagoning Strategies", *Canadian Foreign Policy Journal*, 24(1), 2018, s. 95-112.

MATTHIESEN, Toby, "Conservative Monarchies in a Transforming Region", Valeria Talbot, ed., *The Rising Gulf The New Ambitions of the Gulf Monarchies*, ISPI, 2015, s. 13-26.

MILLER, Rory-Harry Verhoeven, "Overcoming Smallness: Qatar, the United Arab Emirates and Strategic Realignment in the Gulf", *International Politics*, 2019, s. 1-20.

MOHAMMADZADEH, Babak, "Status and Foreign Policy Change in Small States: Qatar's Emergence in Perspective", *The International Spectator*, 52(2), 2017, s. 19-36.

NEUMANN, Iver B.-Sieglinde Gstöhl, "Introduction: Lilliputians in Gulliver's World", Christine Ingebritsen-Iver Neumann-Sieglinde Gstöhl-Jessica

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Beyer, ed., *Small States in International Relations*, University of Washington Press, Seattle 2006, s. 3-36.

NURUZZAMAN, Mohammed, "Qatar and the Arab Spring: Down the Foreign Policy Slope", *Contemporary Arab Affairs*, 8(2), 2015, s. 226-238.

PETERSON, John E., "The Nature of Succession in the Gulf", *The Middle East Journal*, 55(4), Autumn 2001, s. 580-601.

PETERSON, John E., "The United Arab Emirates: Economic Vibrancy and Us Interests", *Asian Affairs*, 34(2), July 2003, s. 137-142.

PRIESS, David, "Balance-of-Threat Theory and the Genesis of the Gulf Cooperation Council: An Interpretative Case Study", *Security Studies*, 5(4), 1996, s.143-171.

PULLIAM, Sara, "Qatar's Foreign Policy: Building An International Image", *Khamasin*, 2013, s. 1-10.

RADOMAN, Jelena, "Small States in World Politics: State of the Art", *Journal of Regional Security*, 13(2), 2018, s. 179-200.

RICKLI, Jean Marc-Khalid S. Almezaini, "Theories of Small States' Foreign and Security Policies and the Gulf States", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, ed., *The small Gulf states: Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s. 8-30.

ROBERTS, David B., "Behind Qatar's Intervention in Libya", *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/libya/2011-09-28/behind-qatarsintervention-libya>, (Erişim Tarihi: 04.06.2020).

ROBERTS, David B., "Qatar and the UAE: Exploring Divergent Responses to the Arab Spring", *Middle East Journal*, 71(4), Autumn 2017, s. 544-562.

ROBERTS, David B., "Punching Above Its Weight", *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2011/04/12/punching-above-itsweight-2/>, (Erişim Tarihi: 04.06.2020).

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

ROBERTS, David B., *Securing the Qatari State*, The Arab Gulf States Institute in Washington, Issue Paper-7, 23 June 2017.

ROBERTS, David B., "Understanding Qatar's Foreign Policy Objectives", *Mediterranean Politics*, 17(2), 2012, s. 233-239.

RYAN, Curtis R., "Alliances and the Balance of Power in the Middle East", Raymond Hinnebusch-Jasmine K. Gani, eds., *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, Routledge, Taylor&Francis Group, New York 2020, s. 340-353.

SADJADPOUR, Karim, *The Battle of Dubai: The United Arab Emirates and The U.S. Iran Cold War*, Carnegie Endowment for International Peace, July 2011.

SAIDY, Brahim, "Qatari-US Military Relations: Context, Evolution and Prospects", *Contemporary Arab Affairs*, 10(2), s. 286-299.

SAILER, Matthias, *Changed Priorities in the Gulf: Saudi Arabia and the Emirates Rethink Their Relationship with Egypt*, Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs, SWP Comments, https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2016C08_sil.pdf, (Erişim Tarihi: 17.03.2020).

SHERWOOD, Leah, "Risk Diversification and the United Arab Emirates' Foreign Policy", Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, eds., *The Small Gulf States: Foreign and Security Policies before and after the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s. 144-167.

SMITH, Keith, "Realist Foreign Policy Analysis with A Twist: The Persian Gulf Security Complex and the Rise and Fall of Dual Containment", *Foreign Policy Analysis*, 2014, s. 1-19.

SMITH, Nicola-Michele Pace-Donna Lee, "Size Matters: Small States and

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

International Studies”, *International Studies Perspectives*, 6(3), August 2005.

SOLTANINEJAD, Mohammad, “The Security of the Persian Gulf after the Arab Revolutions”, *Iranian Review of Foreign Affairs*, 3(2), Summer 2012, s. 119-142.

SOUBRIER, Emma, “Evolving Foreign and Security Policies: A Comparative Study of Qatar and the United Arab Emirates”, Khalid S. Almezaini-Jean Marc Rickli, eds., *The small Gulf States: Foreign and Security Policies Before and After the Arab Spring*, Routledge, New York 2017, s.123-143.

STEINBERG, Guido, *Regional Power United Arab Emirates, Abu Dhabi Is No Longer Saudi Arabia’s Junior Partner*, Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs, SWP Research Paper, Berlin, https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2020RP10_UAE_RegionalPower.pdf, (Erişim Tarihi: 06.07.2020).

SUN, Degang, “The US Military Bases in the Gulf Cooperation Council States: Dynamics of Readjustment”, *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, 4(4), 2010, s. 44-63.

SZALAI, Máté, *Small States in the Middle East: The Foundations and Application of the Complex Model of Size*, Corvinus University Of Budapest, (Doctoral Thesis), Budapest 2018.

THORHALLSSON, Baldur, “Studying Small States: A Review”, *Small States&Territories*, 1(1), 2018, s. 17-34.

THORHALLSSON, Baldur, “The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives”, *Journal of European Integration*, 28(1), May 2006, s. 7-31.

ULRICHSEN, Kristian Coates, “From Mediation to Interventionism:

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

Understanding Qatar's Arab Spring Policies", *Russia in Global Affairs*, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/from-mediation-to-interventionism/>, (Erişim Tarihi: 26.05.2020).

ULRICHSEN, Kristian Coates, *Qatar and The Arab Spring, Policy Drivers and Regional Implications*, Carnegie Endowment for International Peace, September 2014, <https://carnegieendowment.org/2014/09/24/qatar-and-arab-spring-policy-drivers-and-regional-implications-pub-56723>, (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

ULRICHSEN, Kristian Coates, "Small States with a Big Role: Qatar and the United Arab Emirates in the Wake of the Arab Spring", *HH Sheikh Nasser al Mohammad al-Sabah Publication Series*, Durham 2012, <https://www.dur.ac.uk/resources/alsabah/alSabahPaperUlrichsenno3.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.03.2020).

VAICEKAUSKAITĒ, Živilē Marija, "Security Strategies of Small States in a Changing World", *Journal on Baltic Security*, 3(2), 2017, s. 7-15.

VÄRYNEN, Raimo, "On the Definition and Measurement of Small Power Status", *Cooperation and Conflict*, 6(2), 1971, s. 91-102.

WALSH, Declan-Eric Schmitt-John Ismay, "American Missiles Found in Libyan Rebel Compound", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2019/06/28/world/africa/libya-american-missiles.html>, (Erişim Tarihi: 12.06.2020).

WILLOUGHBY, John, "Segmented Feminization and the Decline of Neopatriarchy in GCC Countries of the Persian Gulf", *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, 28(1), 2008, s. 184-199.

YOUNG, Karen E., *The Emerging Interventionists of the GCC*, LSE Middle East Centre Paper Series/02, December 2013.

YOUNG, Karen E., *The Interventionist Turn in Gulf States Foreign Policies*,

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Arab Gulf States Institute in Washington, Issue Paper 4, June 1, 2016, https://agsiw.org/wp-content/uploads/2016/06/Young_Interventionist_ONLINE.pdf, (Erişim Tarihi: 15.03.2020).

ZUNES, Stephen, "US Hegemony and MENA", Raymond Hinnebusch-Jasmine K. Gani, eds., *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, Routledge, Taylor&Francis Group, New York 2020, s. 324-339.

KÜÇÜK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

STRUCTURED ABSTRACT

Qatar and the UAE, as small states with various limitations and vulnerabilities, tried to maintain their sovereignty and survive by exhibiting traditional foreign and security policy behavior. However, in the last decade, both states have increasingly turned towards an activist and interventionist foreign policy across the region. The orientation of Qatar and UAE to interventionist foreign policy is an unusual behavior in the context of small states. Contrary to the opinion that small states follow balancing or bandwagoning strategies in the literature, it is observed that foreign and security policy behaviors of small states become more complex in the case of Qatar and UAE. They ensure their security through regional alliances and bilateral alliances with major states, and at the same time achieve some degree of autonomy; however, military interventions of Qatar and UAE against security issues in the region have paved the way for theoretical debates about small state foreign and security policy behavior in the literature.

This article aims to identify the factors that cause this behavior in Qatar and UAE example and to reveal its originality in small state foreign policy literature. For this purpose, by examining the example of Libya, where both states intervene militarily, they examine why they intervene military, although they are small states. In this article, it is claimed that Qatar and UAE have turned to this kind of policy as a result of leading changes, enormous capital accumulation, great state protection and disruption of power balance in the region. Also, the Libyan intervention is claimed to be an attempt by these states to gain influence in the region and become regional actors.

At the country level, leadership changes and economic growth caused by rising hydrocarbon prices in the 2000s have led to a radical foreign policy orientation of Qatar and the UAE as small states. At the regional

level, the US invasion of Iraq in 2003 and the 2011 Arab uprisings brought about changes in the balance of power. As a result of the weakening in the balance of power in Iraq, Egypt, Syria and Libya, which are seen as traditional power centers in the region, Saudi Arabia and Gulf countries, which see this void as an opportunity, have started to rise. In this process, Qatar and the UAE have turned to an ambitious foreign policy with excessive defense spending and arms supply and have a military accumulation for interventions. The military presence of the USA in both countries and in the Gulf in general facilitates their active foreign policy.

It can be said that small states, who are sure that their national security will be protected, can turn to interventionist policy. It has been observed in the case of Qatar and UAE that interventionist policies can take place in line with the interests of major states providing security guarantees and within their consent or non-opposition. At this point, in this article, the factors that affect the orientation of Qatar and UAE to interventionist policy are evaluated separately and the basic parameters of a possible interventionist behavior of small states are presented.

While the intrusive foreign policy behavior of Qatar and UAE that we observed in Libya after 2011 was initially perceived as an attempt to gain visibility and status in the international community, during the civil war that started after the overthrow of the Gaddafi administration, it was revealed that both states acted in order to establish an activity in the region in general, to prevent the regional status quo from deteriorating against themselves, to eliminate their perception of threats and to use the transformations in the region in their favor.

Qatar and UAE have tried to direct the country in their own interests by supporting two different administrative structures in Libya as well as military air operations and by providing various support to armed groups. While Qatar supports the Tripoli-based Government of National Accord

KUÇUK DEVLET MÜDAHALECİLİĞİ: KATAR VE BAE'NİN LİBYA MÜDAHALESİ

and its particularly Islamic armed groups; the UAE supports the Libyan National Army and its affiliated groups led by Khalifa Haftar, based in Tobruk. At this point, it can be said that both states carry out proxy wars within their means. This kind of policy behavior is not seen in the literature of small state behavior. Consequently, the interventionist policy of both states towards Libya has originality when considered within the framework of the small state approach.